

21. Потебня А. А. Слово и миф / А. А. Потебня. – М. : Изд-во «Правда», 1989. – 623 с.
22. Потебня А. А. Мысль и язык / А. А. Потебня. – К. : Синто, 1993. – 192 с.
23. Почепцов Г. Г. (мл.) Коммуникативные технологии XX века / Г. Г. Почепцов. – М. : Рефл-бук; К. : Ваклер, 2000. – 352 с.
24. Солоненко Е. Н. Прилагательные размерности как база для вторичной номинации при выражении аксиологической оценки в современном английском языке: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04: германские языки / Е. Н. Солоненко. – К., 1991. – 18 с.
25. Способы номинации в современном русском языке / Под. ред. Д. Н. Шмелева. – М. : Изд-во Наука, 1982. – 286 с.
26. Сукаленко Н. И. Отражение обыденного сознания в образной языковой картине мира / Н. И. Сукаленко. – К. : Наукова думка, 1992. – 268 с.
27. Телия В. Н. Метафора как модель смыслопроизводства и ее экспрессивно-оценочная функция / В. Н. Телия // Метафора в языке и тексте. – М. : Наука, 1988. – С. 26–51.
28. Фесенко И. М. Отражение картины мира общенародным английским языком географии: дис... канд. филол. наук: 10.02.04 / И. М. Фесенко. – К., 1993. – 236 с.
29. Цивьян Т. В. Лингвистические основы балканской модели мира / Т. В. Цивьян. – М. : Наука, 1990. – 207 с.
30. Человеческий фактор в языке. Языковые механизмы экспрессивности / В. Н. Телия, Т. А. Графова, А. М. Шахнарович и др. / Отв. ред. В. Н. Телия. – М. : Наука, 1991. – 214 с.
31. Шмелев Д. Н. Способы номинации в современном русском языке / Д. Н. Шмелев. – М. : Наука, 1982. – 286 с.
32. Cibbs R. W. The Poetic of Mind: Figurative Thought, Language and Understanding / R.W. Cibbs. – Cambridge : Cambridge University Press, 1999. – 527 p.
33. Fauconnier G. Mental Spaces: Aspects of Meaning Construction in Natural Language / G. Fauconnier. – Cambridge : Cambridge University Press, 1994. – 190 p.
34. Lakoff G. Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought / G. Lakoff, M. Johnson. – N.Y. : Basic Books, 1999. – 624 p.
35. Goodman N. Metaphor as Moonlighting / N. Goodman // On Metaphor / Ed. by S. Sacks. – Chicago : University of Chicago Press. – 1978. – P. 175–180.

УДК 811.112.2'17:323.2

Е. А. Шірінян,

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

ТРАДИЦІЙНІ НІМЕЦЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ДОМІНАНТИ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ КОНРАДА АДЕНАУЕРА

У статті розглянуто поняття політичного дискурсу, а також виокремлені та досліджені з точки зору їх вербальної репрезентації у контекстному оточенні традиційні німецькі цінності, актуалізовані у текстах промов Конрада Аденауера.

Ключові слова: політичний дискурс, комунікація, цінність, аксіологія, ФРН, Конрад Аденауер.

TRADITIONAL GERMAN VALUES AS LINGUISTIC-CULTURAL DOMINANTS IN POLITICAL DISCOURSE OF KONRAD ADENAUER

A definition of political discourse has been discussed in the article as well as traditional german values, figuring in the texts of Konrad Adenauer speeches, have been found and analysed from the point of their verbal representation in the context's surrounding. The political discourse has become a subject of interdisciplinary research and integrates in itself the results of investigation of such sciences as linguistics, cultural and political studies. It is worth noting that every statesman aims to draw and to influence the audience through his oration. A good way the reach this goal seems to be the mentioning of those particular concepts that really matter for various strata of society. Among other specific moral standards of german nation one should name «unity», «freedom», «human dignity», «Christianity» etc. The first chancellor of Federal Republic of Germany Konrad Adenauer provided to the conscience of the citizens of his country in the situation of general instability in the whole land the norms and ideals that population understood, supported and accepted. With the help of his speeches this political figure has tried to cultivate in the people's mind the feeling of solidarity, the responsible attitude to the labor, the high importance of religious questions for community. The effect of persuasiveness can be achieved in addition by using the stylistic devices, for instance anaphora, epithet, allegory, irony, conduplicatio, parrhesia and others.

Keywords: political discourse, communication, value, axiology, Federal Republic of Germany, Konrad Adenauer.

ТРАДИЦИОННЫЕ НЕМЕЦКИЕ ЦЕННОСТИ КАК ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ ДОМИНАНТЫ В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ КОНРАДА АДЕНАУЕРА

В статье рассмотрено понятие политического дискурса, а также выделены и исследованы с точки зрения их вербальной репрезентации в контекстном окружении традиционные немецкие ценности, которые актуализируются в текстах выступлений Конрада Аденауера.

Ключевые слова: политический дискурс, коммуникация, ценность, аксиология, ФРГ, Конрад Аденауер.

Утворення системи цінностей особистості залежить від економічного та культурного рівнів розвитку суспільства, від умов життя та виховання індивідууму. Акцентування уваги на значущому виявляється насамперед у процесі розгортання комунікації, тому що обмін смислами відбувається на основі важливих для мовців уявлень та переконань. Відповідно у межах певного дискурсу як зв'язного тексту у сукупності з екстралінгвістичними, соціокультурними, прагматичними та психологічними факторами сконцентровані норми та ідеали, актуальні для трансляторів та реципієнтів відповідної інформації. У цьому відношенні логічно припустити, що політичні діячі у своїх промовах апелюють до тих значимих об'єктів, які слугували б інструментом впливу, заклику, агітації електорату, задоволенням його потреб та інтересів. З погляду лінгвістики подібні мовленнєві конструкції виокремлюються за допомогою таких стилістичних прийомів як логічний наголос, повторення, порівняння, метафоризація, гіпербола, літота та інші.

Інтенсивне використання в лінгвістичних розробках останніх років поняття простору (А. Е. Левицький, С. І. Потапенко) дозволяє розглядати феномен політичного дискурсу як динамічне мовно-опосередковане інформаційне поле, в рамках якого породжуються концепти, що визначають буття й ціннісні пріоритети лінгвоспільноти на конкретному етапі її культурно-історичного поступу. Міжпарадигмальний підхід до вивчення аксіологічного простору політичного дискурсу, породженого, передовсім, знаковою для культури Німеччини персоналією Конрада Аденауера, визначає **актуальність** роботи.

Мета даної статті полягає у виявленні лінгвокультурного підґрунтя мовленнєвих засобів актуалізації цінностей у політичному дискурсі Конрада Аденауера і **завданням** даного дослідження вбачається аналіз властивостей мовних одиниць, що вербалізують релевантні для лінгвокультури Німеччини значущі об'єкти у текстах промов першого федерального канцлера. **Матеріал дослідження** становлять тексти політичних промов Конрада Аденауера.

Розширення сфери інтересів дискурсології у зв'язку з орієнтованістю новітніх лінгвістичних студій на розгляд типів дискурсу з комунікативно-прагматичної точки зору обумовлює актуальність вивчення феномену політичного дискурсу. Цим явищем наука стала цікавитись віднедавна, відтак політичний дискурс є своєрідним міждисциплінарним полем дослідження мовознавців і політологів, тому слугує дискусією між представниками обох галузей.

У вузькому розумінні політичний дискурс – це дискурс політиків-професіоналів. Лінгвісти Н. М. Мухарямов, Л. М. Мухарямова трактують дискурсивні практики як «явища, що визначаються стійкими наборами мовних засобів, властивих певному політичному суб'єктові, або ж властивих для актуалізації певної теми політичного характеру» [5, с. 76].

Науковці львівської лінгвістичної школи розуміють під політичним дискурсом «зв'язний (усний чи письмовий) текст, висловлений за допомогою вербальних та невербальних засобів вираження, зумовлених ситуацією політичного спілкування у сукупності з прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами» [1, с. 45].

Отже, політичний дискурс розуміється нами як мовленнєві утворення, що стосуються сфери політики, виступають у певному ситуативному контексті і спрямовані на здійснення конкретної прагматичної семантики з використанням (нон-) вербальних засобів виразності. Доцільно наголосити, що «вивчення політичного дискурсу було ініційоване щонайменше трьома факторами. По-перше, внутрішніми потребами лінгвістичної науки, яка у різні періоди своєї історії зверталася до реальних сфер функціонування мови. По-друге, власне політологічними проблемами вивчення політичного мислення, його зв'язку з політичною поведінкою, необхідністю побудови передбачуваних моделей у політології та розробки методів аналізу політичних текстів і текстів засобів масової інформації. Третім важливим фактором виступає соціальне замовлення, ініціатором якого є певна частина суспільства, що прагне зрозуміти суть політичної комунікації» [6].

Важливою рисою сучасного політичного дискурсу є його широке «розчинення» у ЗМІ. Деякі дослідники мови, наприклад В. Мантль, вважають, що «саме мас-медіа надали поштовх поглибленому інтересові до політичної комунікації як явища, який з допомогою соціальних наук розрісся до масштабів загальної зацікавленості мовними проблемами і отримав назву «політична культура» (politische Kultur)» [7, с. 150].

Як зазначає В. З. Дем'янков, «політичний дискурс можна розглядати з чотирьох точок зору: політологічної, лінгвістичної, соціопсихолінгвістичної та індивідуально-герменевтичної. Політологічна слугує підґрунтям для політичних висновків; філологічна інтерпретує політично-ідеологічні концепції; соціопсихолінгвістика досліджує ефективність досягнення прихованих та явних політичних цілей мовця; індивідуально-герменевтична вивчення політичного дискурсу виявляє особистий зміст мовлення автора у певних обставинах». Отож і виникнення «політологічної лінгвістики», на думку В.З. Дем'янкова, «є передбачуваним явищем, оскільки досліджує співвідношення характеристик дискурсу із такими термінами, як «влада», «вплив», «авторитет». Вона пронизує мовні рівні синтаксису і семантики» [2, с. 57].

Підтвердити той факт, що політичний дискурс не обмежується суто діалогічним мовленням комунікантів, нам допоможе виокремлення дослідницею Н. В. Кондратенко форм політичного дискурсу залежно від формальних, комунікативних, інтенціональних та інших чинників. Вона вирізняє «політичний дискурс за формою («усний та писемний»), за чинником мовця («адресантно прямий та опосередкований»), за метою («інформативний, спонукальний, іміджевий, мотиваційний, експресивний»), за чинником адресата («особисто та масово адресований»), за сферою функціонування («телевізійний, газетно-журнальний, радіо-, рекламний, PR»)» [3, с.51].

Конрад Аденауер, урядовий стиль якого вважали авторитарним, є першим німецьким федеральним канцлером, за часів керівництва якого (1949-1963) основні прийняті ним рішення і до цього дня визначають внутрішній лад і зовнішньополітичну орієнтацію Федеративної Республіки Німеччини. У промовах цього політичного діяча акцентований комплекс традиційних німецьких цінностей, сукупність котрих і становить аксіологічний простір дискурсу політика. Специфічна знакова репрезентація змісту вказаного поля дозволила К. Аденауеру здійснити значний вплив як на світосприйняття німецької нації, так і на світову спільноту загалом. Не зважаючи на увагу науковців до персоналії К. Аденауера (І. П. Мегела, Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff та ін.), ступінь вивченості його дискурсивної поведінки є недостатньою, що в свою чергу визначає актуальність такої розвідки.

Конрад Аденауер не підтримував ідеї націонал-соціалізму, пропаговані Адольфом Гітлером та його соратниками. Крах нацистської диктатури в кінці Другої Світової Війни означав потребу нового політичного устрою в Німеччині. Заснування Християнсько-Демократичної Партії та відповідна пов'язаність Аденауера з католицьким соціальним вченням у великій мірі вплинули на погляди соціуму 50х років. Цей період відзначається економічним дивом та дебатами стосовно західної інтеграції ФРН (зокрема вступ до НАТО та партнерські стосунки з США). Пропозиція Радянського Союзу про єдину нейтральну Німеччину сприймалась головою ХДС як обманний маневр. Конрад Аденауер спрямував свої зусилля на відновлення міжнародного статусу країни, яка несла тягар історичної вини. Згідно концепції даної особистості ця партія мала на меті стати народною, бути представленою в усіх прошарках населення, об'єднати протестантів та католиків, людей (особливо промисловців), які тяжіють до цінностей ідейного консерватизму. Серед основних програмних положень першого федерального канцлера варто виділити християнську етику як основу суспільного ладу, відмову держави від контролю над індивідом, надання можливості кожному висловлювати ініціативу у будь-якій життєвій сфері. Головну характерну рису соціального ринкового господарства Аденауер розумів наступним чином: «Нова структура німецької економіки має ґрунтуватися на врахуванні того факта, що це не обмеженого панування капіталізму минуло» [8].

Враховуючи той факт, що притаманні для німецького народу моральні стандарти виступають лінгвокультурними домінантами у політичному дискурсі Конрада Аденауера, виникає необхідність лінгвістичного аналізу таких мовних комплексів, оцінки їх вербального представлення у контекстному оточенні.

Аксіологія – це «вчення про цінності, що вивчає структуру ціннісного світу, сутність цінностей та їх місце в реальності» [9]. Аксіологічний простір є орієнтаційною матрицею картини світу соціуму. Цінності – це «специфічні значущі об'єкти і явища, що мають особистісний або суспільний сенс» [10]. Усвідомлюючись суб'єктивно, цінності сприймаються як норми, ідеали, що апіорі усвідомлюються етнічним колективом як взіреть для наслідування: саме вони лежать в основі формування змісту життєвих цілей особистості, є вектором її поведінки. Така орієнтованість є однією з сутнісних ознак соціальних комунікацій і процес передачі певних смислів передбачає, що кожному з них іманентно властива цінність, адже коли ми говоримо про сенс певних реалій, явищ, дій, то завжди апелюємо до їх значущості. Безпосереднім носієм ціннісних смислів під час спілкування є інформація – основний інструмент комунікації. Політичний дискурс має аксіо-

логічну складову. Оцінковість, або аксіологічність, є дискурсивною категорією, адже саме у межах дискурсу можливе пізнання, вивід знання і власне комунікація.

На мовленнєвому рівні активізація оцінних ознак концепту відбувається завдяки впливу інших об'єктів, виражених у текстовому просторі передусім предикатними словами, до яких належать дієслова, прикметники, прислівники: в предикатній ознаці зосереджена майже вся інформація про суб'єкт, вона являє собою вершину висловлювання. Дослідниця Т. Кузнецова стверджує, що «між предикатними словами та домінантами концепту встановлюються відповідні фігуро-фонові відношення: фон «формує» предикатні слова, фігурою є певний вербалізатор концепту» [4, с. 27]. Національно-специфічні нюанси відчуття, осмислення, оцінки реального світу у поствоєнний період накладаються на універсальну логіко-поняттєву основу, утворюючи таким чином ту картину світу, яка несе в собі етносоціальну відмінність. В ув'язненні німців середини двадцятого століття знову почали відроджуватись знецінені тоталітарним режимом гуманістичні ідеали, тобто формувалися почуття солідарності, відповідальне ставлення до праці, надзвичайно важлива роль релігії для соціуму.

Питання об'єднаності було і залишається донині актуальним, високий рівень національної свідомості німців в цьому відношенні неможливо недооцінити, до єдності закликав у текстах своїх виступів і Аденауер:

«Die BRD ist somit bis zur Erreichung **der deutschen Einheit** insgesamt die alleinige, legitimierte staatliche Organisation des deutschen Volkes» [11].

«Ich bin aber fest davon überzeugt, daß **das deutsche Volk seine Einheit** wiedererlangen wird» [11.2].

«Wir werden nicht ruhen bis **ganz Deutschland wieder vereint ist in Frieden und Freiheit**» [11.3].

Найбільшою ціннісною орієнтацією є людина, її інтелект та потенціал. Це у промовах підкреслював і перший німецький федеральний канцлер:

«Die persönliche Freiheit ist und bleibt **das höchste Gut der Menschen!**» [12]

Не варто лишати поза увагою важливі у картині світу німців категорії роботи, праці, старанності, наполегливості, цілеспрямованості, на які зокрема вказував і К. Аденауер звертаючись до своїх виборців:

«Jeder muß bis zum Rest seiner Kraft das tun, was seine Pflicht ist. **Erfolg ist das Ergebnis harter und zäher Arbeit. Es erfordert die Anspannung aller Kräfte**» [13].

Релігія, віросповідання є одним з найважливіших аспектів гармонійного існування певного етносоціуму, тому теоцентризм і беззаперечна роль Бога у людських справах не могла бути відкинута Конрадом Аденауером:

«Ein rätselhaftes Wesen ist der Mensch. Er mißachtet das Gute und **frevelt gegen Gott**» [14].

«Nun bin **ich ja für Gottvertrauen**, aber nur in beschränktem Umfang, weil **Gott dem Menschen freien Willen gegeben hat und Gott nicht lediglich verlangt, Vertrauen zu ihm zu haben...**» [14.1].

Конрад Аденауер був прибічником демократії і пропагував у своїх виступах такі гуманістичні ідеали як свобода, рівність. Для кожного члена німецького суспільства дотримання його прав виступає вагомим значущим об'єктом і становить чи не основну його ціннісну орієнтацію:

«**Demokratie ist mehr als eine parlamentarische Regierungsform, sie ist eine Weltanschauung, die wurzelt in der Auffassung von der Würde, dem Wert und den unveräußerlichen Rechten eines jeden einzelnen Menschen**» [15].

Отже в результаті проведеного аналізу можна зробити висновок про те, що політичному дискурсу Конрада Аденауера як соціолінгвістичній структурі, яка твориться адресатом у конкретних прагматичних ситуаціях, властива наявність в ньому пов'язаних з актуальними запитамі суспільства цінностями, які репрезентуються як художніми засобами, так і невербальними способами. Поле мовознавчих інтерпретацій політичного дискурсу слугують лексика, семіотика, риторика, які творять собою сферу комунікації, де відображаються релевантні для певної лінгвоспільноти значущі об'єкти. Серед традиційних німецьких моральних стандартів доцільно виділити такі як «єдність», «людина, її життя та гідність», «наполеглива праця», «Бог», «свобода» та інші. Дослідження аксіологічного простору політичного дискурсу проливає світло на ціннісні орієнтації у житті певного етносоціуму.

Перспектива даної роботи полягає у її теоретичній значущості, тобто застосуванні отриманих знань у сучасних лінгвокультурології, дискурсології, комунікативній лінгвістиці, лінгвоперсонології. Визначення особливостей функціонування мовних одиниць на позначення цінностей у політичних промовах Конрада Аденауера здійснює внесок у функціональну лінгвістику. Практична користь від отриманих висновків убачається у можливості їх використання під час викладання курсу історії та стилістики німецької мови. У подальших наукових пошуках планується статистичне обґрунтування результатів дослідження, що вірогідно виступатиме предметом вивчення квантитативної лінгвістики.

Література:

1. Бутова І. С. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень / І. С. Бутова. – ЛНУ, 2009.
2. Демьянков В. З. Политический дискурс как предмет политологической филологии / В. З. Демьянков // Политическая наука. Политический дискурс: История и современные исследования. – М. : ИНИОН РАН, 2002. – № 3.
3. Кондратенко Н. В. Український політичний дискурс: Текстуалізація реальності / Н. В. Кондратенко ; відп. ред.: О. В. Александров ; ОНУ ім. І. І. Мечникова. – Одеса : Чорномор'я, 2007. – 155 с.
4. Кузнецова Т. О. Аксіологія соціальних комунікацій : Навчальний посібник / Т. О. Кузнецова. – Суми : Вид-во Сумського державного університету, 2012. – 300 с.
5. Мухарямов Н. М., Мухарямова Л. М. Политическая лингвистика как научная дисциплина / Н. М. Мухарямов, Л. М. Мухарямова // Политическая наука / Отв. ред. и сост. В. И. Герасимов, М. В. Ильин. – М., 2002. – № 3.
6. Семотюк Орест Любомирович. Політична комунікація як об'єкт політичної лінгвістики: міждисциплінарний аспект // Мова і культура (Науковий журнал). – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. – Вип. 12. – Т. III.
7. Mantl Wolfgang. Sprache und Politik // Nachdenken über Politik /hrsg. von Josef Krainer. – Graz; Wien; Köln. Verlag Styria, 1985. – 407 S.
8. Конрад Аденауер про нову структуру німецької економіки. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до статті : http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/konrad_adenauer_batko_novoyi_nimechchini.html
9. Поняття аксіології. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до статті : <http://estetica.etica.in.ua/filosofiya-tsinnostej-akseologiya/>
10. Поняття цінності. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до статті : <http://socio.125mb.com/lektsiya-mesto-rol-tsennostey-19168.html>

Джерела ілюстративного матеріалу:

- 11.1 Конрад Аденауер про німецьку єдність. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.konrad-adenauer.de/biographie/zitate/deutscheinheit> (Verhandlungen des Deutschen Bundestages, 1. Wahlperiode, 13. Sitzung am 21.10.1949, S. 308.)
- 11.2 (Interview mit der italienischen Wochenzeitschrift L'Epoca, zitiert nach Bulletin Nr. 106/52 vom 6.8.1952, S. 1019)

11.3 (Ansprache in Berlin am 23.6.1953 bei der Trauerfeier für die Opfer des Volksaufstandes in der Sowjetzone am 17.6.1953, Bulletin Nr. 116/53, S. 985.)

12. Конрад Аденауер про людину, її гідність. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.konrad-adenauer.de/biographie/zitate/einsichten> (Auf dem 2. Parteitag der CDU der britischen Besatzungszone in Recklinghausen am 28.8.1948)

13. Конрад Аденауер про працю. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.konrad-adenauer.de/biographie/zitate/politik> (In dem Februar 1965 im Gespräch)

14. Конрад Аденауер про Бога. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.konrad-adenauer.de/biographie/zitate/geistiggrundhaltungen>

(Weihnachtsansprache am 25.12.1958 über die deutschen Rundfunksender)

14.1 (Vor dem Bundesparteivorstand der CDU am 13.1.1956)

15. Конрад Аденауер про демократію. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.konrad-adenauer.de/biographie/zitate/demokratie> (In Köln auf einer Veranstaltung der CDU der britischen Besatzungszone am 24.3.1946)

УДК 811.111'337

І. М. Шуляк,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ТЕОРИЯ РЕЛЕВАНТНОСТИ ЯК МЕТОД ІНТЕРПРЕТАЦІЇ НЕПРЯМИХ МОВЛЕННЄВИХ АКТІВ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

У статті викладено механізм інтерпретації непрямих мовленнєвих актів з позицій теорії релевантності, прихильники якої відстоюють інференційну модель для пояснення комунікативного процесу. Встановлено, що в основі логіко-інференційного процесу трактування комунікації лежить домислювання змісту повідомлення, яке здійснюється адресатом поетапно шляхом побудови припущень та умовиводів. З'ясовано, що у межах інтерпретаційного аналізу, згідно з теорією релевантності, виявляється ситуативність тлумачення висловлювання, що реалізують непрямі мовленнєві акти, та інференційний ланцюжок, задіяний при домислюванні прихованого смислу, що виражає істинну комунікативну інтенцію непрямих мовленнєвих актів. У результаті аналізу визначено, що для максимізації релевантності непрямих мовленнєвих актів і його ефективності у комунікативному процесі мовець закладає у висловлення остенсивний стимул, виражений відповідними мовними засобами.

Ключові слова: непрямий мовленнєвий акт, домислювання, теорія релевантності, остенсивно-інференційна комунікація, імпліцитний висновок, остенсивний стимул.

THEORY OF RELEVANCE AS METHOD OF INTERPRETATION OF INDIRECT SPEECH ACT IN ENGLISH LITERARY DISCOURSE

The mechanism of interpretation of indirect speech act is explicated from the point of view of theory of relevance, whose adherents advocate inferential model for explanation the communicative process. It was established that inference of contents of the utterance, which is carried out in stages by constructing assumptions and inferences, is underlay in the basis of the inferential model of interpretation the communicative process. It was found out that within the interpretative analysis, according to the theory of relevance, it is turned out the situational aspect of usage the indirect speech acts and inferential chain that is involved in guessing the implicit meaning, which expresses true communicative intention of indirect speech act. As a result of the analysis it was defined that in order to maximize the relevance of indirect utterance and its effectiveness in the communicative process the speaker uses ostensive stimuli which are expressed by definite language means.

Key words: indirect speech act, inference, theory of relevance, ostensive-inferential communication, implicit conclusion, ostensive stimulus.

ТЕОРИЯ РЕЛЕВАНТНОСТИ КАК МЕТОД ИНТЕРПРЕТАЦИИ КОСВЕННЫХ РЕЧЕВЫХ АКТОВ В АНГЛОЯЗЫЧНОМ ХУДОЖЕСТВЕННОМ ДИСКУРСЕ

В статье изложен механизм интерпретации косвенного речевого акта с позиции теории релевантности, сторонники которой отстаивают инференционную модель для объяснения коммуникативного процесса. Установлено, что в основе логико-инференционного процесса трактовки коммуникации лежит додумывание содержания сообщения, которое осуществляется адресатом поэтапно путем построения предположений и умозаключений. Выяснено, что в пределах интерпретационного анализа, согласно теории релевантности, определяется ситуативность толкования косвенного речевого акта, и инференционная цепочка, задействована при додумывании скрытого смысла, который выражает истинную коммуникативную интенцию косвенного речевого акта. В результате анализа определено, что для максимизации релевантности косвенного сообщения и его эффективности в коммуникативном процессе говорящий закладывает в выражение остенсивный стимул, выраженный соответствующими языковыми средствами.

Ключевые слова: косвенный речевой акт, додумывание, теория релевантности, остенсивно-инференционная коммуникация, имплицитный вывод, остенсивный стимул.

Постановка наукової проблеми та її значення. У центрі уваги лінгвістичних наукових спостережень перебувають категорії, що виступають ефективним засобом вияву міжособистісної вербальної інтеракції. До таких категорій слід зарахувати і непрямий мовленнєвий акт як один з дієвих способів вираження комунікативного смислу у сформованій комунікативній ситуації. Проблема інтерпретації комунікативної категорії непрямих мовленнєвих актів фрагментарно висвітлюється у межах дисциплін сучасної комунікативної й когнітивної лінгвістики, прагмасемантики, а також стає предметом наукових розвідок зарубіжних та вітчизняних учених (Дж. Серля [7], П. Грайса [5], Дж. Ліча [6], Дж. Юль [12], О. С. Іс-серс [3], Н. А. Жихарєвої [2] та ін.). Однак, усталеного механізму осмислення комунікативного смислу й інтенціональної спрямованості непрямих мовленнєвих актів досі немає, а спроби його репрезентації ученими відрізняються відповідно до застосованої ними методики.

Аналіз останніх досліджень. Вивчення непрямих мовленнєвих актів у контексті теорії мовленнєвих актів [7], теорії актуального членування висловлювання [2], теорії мовленнєвого впливу [3], а також розгляд непрямих синтаксичної конструкції у світлі принципу асиметричного дуалізму мовних знаків [1; 4; 12], додають відомості й знання до попередньо накопичених із цієї проблематики у сучасному мовознавстві, та частково дають відповіді на питання, що постають у сформованій сфері наукового пізнання досліджуваного об'єкта.

Принцип кооперації, запропонований П. Грайсом, і принцип увічливості Дж. Ліча вже стали методологічною основою, згідно з якою відбувається розгляд і тлумачення аспектів інтерпретації непрямих мовленнєвих актів [5; 6], однак